

Raluca Brăescu

MODALITĂȚI DE EXPRIMARE A INTENSITĂȚII ÎN LIMBA ROMÂNĂ NONSTANDARD

1. PRELIMINARII

Modalitățile prin care se exprimă opozițiile de gradare, preferințele pentru o structură sau alta, schimbările de statut gramatical ale unor unități (petrecute în diacronie sau chiar în sincronie) sunt câteva dintre multiplele direcții care s-au bucurat de atenția cercetătorilor. Studii recente au propus circumscrierea unei categorii a intensității, chiar dacă este evident că ea acoperă fenomene variate care angrenează diferite niveluri ale limbii (Anscombe, Tamba 2013, Kleiber 2013). Mecanismele care validează această categorie privesc nivelul lexical (prefixe sau sufixe intensive), semantic (structuri comparative stereotipe, tropi), morfosintactic (operatori din clasa adverbului, construcții exclamative, asocieri de unități din diferite clase lexico-gramaticale, cu topică relevantă), pragmatic (fenomene de reduplicare cu efecte de focus sau de proeminență). Lăsând deoparte mărcile intonaționale sau extralingvistice (proprii dimensiunii orale), rămân cuprinse într-o singură categorie lingvistică fenomene foarte eterogene legate de intensitate.

Mecanismele schimbărilor (semantice) din cadrul paradigmei de intensitate sunt productive și în permanentă evoluție. În studiile diacronice asupra fenomenului, se constată că există unități care se delexicalizează, se gramaticalizează sau intră în procese de reanaliză pentru a deveni mijloace (prototipice sau emfaticе) de expresie a intensității forte (Frâncu 2009, Stan 2013, Brăescu 2016).

În acest articol ne propunem să discutăm mai multe tipuri de marcatori de intensitate din domeniul adjectival în limba română nonstandard. Ne interesează în ce măsură construcțiile înregistrate în textele vechi (din secolul al XVI-lea și al XVII-lea) sau particularitățile lor se conservă în varietățile dialectale sau în textele populare. Am avut în vedere numai câteva texte dialectale (din Muntenia, Maramureș, Moldova) și materiale de folclor, consultate selectiv, fapt ce lasă loc unei cercetări ulterioare mult mai ample.

2. INTENSIFICATORII

Intensificatorii (engl. *intensifiers*), în accepția propusă de Bolinger (1972), reprezintă o clasă deschisă și extrem de eterogenă de unități delimitate în mai multe

LR, LXX, nr. 4, p. 445–513, București, 2016

subcategorii (Quirk *et al.* 1972: 439): operatori de emfază (engl. *emphasizers*), care au un efect general de intensificare ridicată (*absolut, cu adevărat* etc.); amplificatori (engl. *amplifiers, boosters*), care evaluează o calitate la un grad superior unei norme implicite (*complet, deplin* etc.); atenuatori (engl. *downtoners, compromizers*), care au un efect de intensificare slabă prin raport cu aceeași normă implicită de evaluare (*destul de, mai degrabă* etc.). Aceste delimitări s-au formulat, de altfel, și în studiile românești, mai vechi sau mai noi. „Categorii intensității (...) se exprimă prin grade de intensitate: a) minimă, b) scăzută sau insuficientă, c) suficientă, d) mobilă (actualizată progresiv sau regresiv), e) maximă și f) depășită sau excesivă; aici figurează tot ceea ce gramatica tradițională consideră a fi procedee lexicale, sintactice sau stilistice de exprimare a aprecierilor cantitative asupra unei însușiri” (Jordan, Robu 1978: 403).

În limba română veche, intensitatea forte se exprima prin mijloace lexicale, negramaticalizate sau parțial gramaticalizate (Stoica 2015, Brăescu 2015b). Stadiul incomplet de gramaticalizare poate fi pus în evidență, în primul rând, prin faptul că operatorii utilizați în epocă pentru marcarea superlativului unor adverbe sau adjective funcționează paralel ca adverbe autonome sintactic (adjuncți în grupul verbal). Unele dintre mijloacele folosite în epocă au dispărut sau au cunoscut rafinări în secolele următoare (vezi Mîrzea Vasile 2012: 89–104, pentru analiza textelor din secolul al XIX-lea; Nicula 2012: 461–465, pentru analiza textelor din secolul al XX-lea). Vom urmări, în continuare, mijloacele de exprimare a intensității în limba română nonstandard. Demersul este unul descriptiv, o analiză de corpus care are la bază cercetări anterioare asupra textelor vechi.

2.1. Operatori de grad din clasa adverbilor

2.1.1. Operatorul *mult* este interpretat (Frâncu 2009, Stan 2013) ca fiind specific superlativului la adjective în limba veche (1a). Spre deosebire de alte forme utilizate cu aceeași funcție, *mult* se dovedește a fi cel mai specializat (nu și gramaticalizat) marcator de intensitate, în sensul că se caracterizează prin topica relativ fixată (poziție preadjectivală). Cu aceeași constrângere, operatorul *mult* apare și în textele dialectale (1b-g):

- (1) a. eu, nevrednicul și **mult păcătosul** robul tău (AD.1722–5: 21)
- b. **Mult drag** frățioare (Tocilescu, Țapu, *Materialuri*, 90)
- c. el o fost **mult pribag** (Papahagi, *Maramureș*, 236)
- d. Gurița ta **mult** mni-i **dragă** (Papahagi, *Maramureș*, 106)
- e. Moș Barbu **mult** era **chiznovat** (*Graiul I*, Brăila, 231)
- f. Și s-o pus la masă cu lacrimi pi obraz, **mult supărat** (*Graiul I*, Iași, 515)
- g. Ș’o vinit unu răpsigos și **mult urât** (*Graiul I*, Iași, 516)

În afară de această utilizare însă, *mult* funcționează ca adjectiv (2a), respectiv adverb (2b), unități autonome (morfo)sintactice:

- (2) a. **pea mult rău** mni s-o dat mnie (Papahagi, *Maramureș*, 132)
 b. am plăti **mai mult** ca arindașii (*Graiul I*, Dolj, 49)

Latinescul MULTUM cunoaște evoluții diferite în limbile romanice: it. *molto*, prov., cat. *molt*, sp. *mucho/muy*, port. *muito/muy*, în care se păstrează ambele valori de origine, aceea de marcator al intensității și aceea de cuantificator. În franceza veche, se consemnează o formă (*moult*) care se va pierde complet (Marchello-Nizia 2000), în favoarea altor unități: *très* (ca intensificator) și *beaucoup (de)* (pentru cuantificare). Adverbul *multu* se folosește gramaticalizat pentru marcarea intensității forte în dialectul aromân (3a) și în cel meglenoromân (3b), nu și în istroromână, unde se folosesc mai degrabă adverbe împrumutate din croată (3c) (Ionescu Ruxăndoiu 1976). De asemenea, operatorul *mult* este înregistrat în graiurile dacoromâne din nordul Bulgariei (Neagoe, Mărgărit 2006: XCIII):

- (3) a. mult mușat ('foarte frumos')
 b. mult bun ('foarte bun')
 c. căro bur ('foarte bun'); cruto rățe ('foarte rece')

Frâncu (2009: 277) observă că superlativul cu *mult* (care era răspândit în textele vechi și avea corespondențe în italiană, spaniolă, portugheză sau franceza veche) nu este menționat în lucrările vechi de gramatică: „Nimica nu este mai ușor în limba daco-română decât formarea comparativelor și superlativelor de la gradul pozitiv. Căci comparativul se formează prin a-i pune înainte pe *mai* „magis”: de ex. *bun* „bonus” – *mai bun* „melior” etc. și superlativul prin a pune înainte pe *prea* sau *foarte* „valde”: *prea bun* sau *foarte bun* „optimus” etc.” (Micu, Șincai 1780: 36).

Treptat, româna standard va pierde valoarea neutră de amplificator a lui *mult*, păstrând-o cu precădere pe aceea de cuantificator. În textele din secolul al XIX-lea exprimarea intensității cu ajutorul lui *mult* era interpretată deja ca un mecanism arhaic, rar, prezent în formule fixe (mai ales în scrisori (4a)). În limba actuală standard au rămas frecvente combinațiile amplificatorului *mult* cu adjective participiale (4b):

- (4) a. O! tu, hârtie **mult** răbdătoare (Budai-Deleanu, *apud* Mîrzea Vasile 2012)
 b. o mamă **mult** iubită (limba actuală standard)

2.1.2. *Foarte*, marcatorul specializat pentru superlativul absolut din limba actuală, a cunoscut, încă din textele vechi, un traseu complex, o evoluție lentă de la un item lexical la o unitate funcțională, evoluție plasată în contextul general al cercetărilor asupra mecanismelor de gramaticalizare (Hopper, Traugott 2003, Marchello-Nizia 2006). În textele dialectale analizate (5a-g), operatorul de intensitate *foarte* a fost identificat în contexte adjectivale cu aceeași variație de topică pe care o prezintă și în textele de limbă veche. O construcție specială este reprezentată de contextul (5h), în care se asociază două unități, ambele cu posibilități duale de interpretare (marcă de intensitate sau adjunct adverbial):

- (5) a. În codru **pustâi foarte** (Papahagi, *Maramureș*, 137)
 b. Ni-i ierta păcatele că le-o făcut **grele foarte** (Papahagi, *Maramureș*, 137)
 c. Dacă calul că-mi venea / **Foarte slab tare** era (Tocilescu, Țapu, *Materialuri*, 90)
 d. ie **foarte liniștit** ursu (TDM II, 75)
 e. iera **foarte bune** donițili (TDM II, 78)
 f. mor **foarte mult** voinici (Papahagi, *Maramureș*, 137)
 g. da șî eu îs **tristă foarte** (Papahagi, *Maramureș*, 135)
 h. Departe vere, **departe**, dar **nu prea foarte** (Tocilescu, Țapu, *Materialuri*, 194)

Într-un studiu anterior (Brăescu 2015a), am atras atenția asupra structurilor cu verbe însoțite de adverbul *foarte* în limba actuală, pe care am interpretat-o ca o schimbare particulară a unei forme care se recategorializează (de la operator de intensitate forte, înapoi la statutul inițial de adverb modal). Procesul de gramaticalizare poate diagnostica această schimbare, numai în măsura în care acceptăm direcția conform căreia evoluția formei respective nu este (în mod ireversibil) unidirecțională (Norde 2010). Prezența în textele dialectale a tiparului acestuia (6a,b) demonstrează o dată în plus faptul că un context precum (6c), reperabil în româna standard, nu este un accident:

- (6) a. La masă că-mi ședea, / Ei **foarte să sfătuia**. (Tocilescu, Țapu, *Materialuri*, 91)
 b. **Foarte**-m plânge inima (Papahagi, *Maramureș*, 137)
 c. **Îți foarte** mulțumesc! (limba actuală standard)

Trecerea unității *foarte* prin toate aceste stadii diferite corespunde analizei schimbărilor interconectate (McMahon 1994), pentru că sunt afectate două direcții ale fenomenului. Cea dintâi este decategorializarea (prin pierderea trăsăturilor morfosintactice proprii clasei sursă (a adverbului inițial)) și desemantizarea / abstractizarea (încărcarea cu un sens procedural), în cadrul gramaticalizării formei ca marcă de intensitate. Cea de-a doua corespunde recategorializării (redobândirea unui comportament propriu aceleiași clase sursă (a adverbului)) și implică un mecanism de resemantizare. Totuși, frecvența mică a contextelor de tipul celor din (6) (în textele actuale) face dificilă plasarea tiparului sub semnul degramaticalizării.

2.1.3. *Tare* se înregistrează mult mai frecvent ca marcator de grad pe lângă adjective, mai ales în graiul din Maramureș (7a-g)). De altfel, în prezentarea graiului din prefața volumului citat (vezi *Corpus*) apare menționat: „Superlativul cu *foarte* e necunoscut; în locul lui se întrebuițează *tare*” (Papahagi, *Maramureș*, LXVI). Tiparul este semnalat și la românii din Ungaria (Marin, Mărgărit 2013: 302). Exemplul (7g) arată că tiparul nu este fixat ca topică și că admite dislocări, aspect relevat de numeroase contexte din limba textelor vechi, din secolul al XVI-lea:

- (7) a. Că acum ești **tare trudită** (Papahagi, *Maramureș*, 186)
 b. Eu ți-aș da dar **cât de mare** / Da n'am că sunt **sărac tare** (Papahagi, *Maramureș*, 266)
 c. Străcată-i inima me / Străcată-i, **străcată-i tare** (Papahagi, *Maramureș*, 87)
 d. Nici ea nu-i **străină tare** (Papahagi, *Maramureș*, 122)
 e. Drăguța mni-i **tare mnică** (Papahagi, *Maramureș*, 130)
 f. Că harnic o fost omu acela și **tare blăstămat** (Papahagi, *Maramureș*, 237)
 g. Ceea **tare** o sâmtășc **acră** (Papahagi, *Maramureș*, 248)

De asemenea, se pot identifica numeroase ocurențe ale lui *tare* autonom, adverbial (8a) sau adjectival (8b). Acest aspect corespunde, în mare măsură, comportamentului celorlalți intensificatori negramaticalizați analizați, care au, de asemenea, o variantă (omonimă) autonomă, cu sens lexical:

- (8) a. Ea tăt arde și **mai tare** (Papahagi, *Maramureș*, 22)
 b. Și-i dă zin de **cel mai tare** / Doară li-i putea îmbăta-re (Papahagi, *Maramureș*, 107)

Marcarea intensității forte cu ajutorul adverbului *tare* este un procedeu încă productiv și în limba actuală standard. Față de contextele din limba veche, s-a adăugat o (oarecare) specializare, în sensul că tiparul de marcarea a intensității cu operatorul *tare* este înregistrat mai degrabă în registrul colocvial.

2.1.4. În textele analizate am identificat și unitățile omonime *prea* adverbial (9a) și *prea* marcă de intensitate forte (9b-f); aspectul acesta de dualitate redă cel mai bine conceptul de polimorfism de care vorbea Stoica 2015 (în analiza sistemului gradării pentru perioada protoromânei):

- (9) a. Că **prea**-și seamănă cu el (Tocilescu, Țapu, *Materialuri*, 127)
 b. Văd, Marie **prea iubită** (Papahagi, *Maramureș*, 137)
 c. Oh, Iosife **prea iubit** (Papahagi, *Maramureș*, 263)
 d. Judecătorul **prea bunul** Mântuitorul (Papahagi, *Maramureș*, 263)
 e. Vezi că domnul e **prea bun** (Papahagi, *Maramureș*, 199)
 f. doi ostași **prea iscusiți** (Papahagi, *Maramureș*, 197)

2.2. Expresii intensificatoare

2.2.1. În afară de unitățile înregistrate, apar și alte mecanisme de marcarea a intensității forte, construcții în care intensificarea se realizează cu ajutorul unui adjectiv nemarcat inerent ca amplificator. Este vorba despre construcția din (10a), identificată în textele vechi, în care adjectivul *grei* (desemantizat) se asociază direct cu adjectivul intensificat. Un tipar similar poate fi identificat în textele nonstandard prin utilizarea adjectivului *mare* cu rol intensiv pe lângă un alt adjectiv, *puternic* (10b) sau *bătrân* (10c). Structurile în discuție nu mai apar în limba actuală nonstandard.

- (10) a. Fii omenrești, până cându **grei** mânioși seți? (PH.1500–10: 2^v)
 b. Ești **puternic mare** (Tocilescu, Țapu, *Materialuri*, 51)
 c. ș-a foz **mare bătrân** față ă mine (TDM III, 255)

2.2.2. Alte expresii pentru marcarea intensității unei proprietăți sunt construcțiile prepoziționale care includ adverbul *tot*, pe care le-am identificat încă din textele vechi. Fixarea structurii lexicale implică opacizarea semantică a componentelor și apariția unor constrângeri sintactice (de topică sau prepoziționale). Aceste constrângeri se fixează mai târziu, astfel că tiparele permit în limba veche un grad ridicat de variație. În textele de română nonstandard am înregistrat construcția prepozițională cu rol intensificator *de tot*. Ca și în limba veche, construcția poate fi plasată după adjectiv (11a-d) sau în antepoziție (11e). Dintre acestea, în româna standard se conservă numai tiparul cu postpunere:

- (11) a. a fost unu odată **sărac de tot** (*Graiul I*, Vâlcea, 42)
 b. o pasăre **mare dă tot** (*Graiul I*, Constanța, 376)
 c. a trecut un uncheș **bătrân di tot** (*Graiul I*, Putna, 306)
 d. Ave păru **mari di tot** (*Graiul I*, Covurlui, 323)
 e. Da îmi este **de tot rău** (Tocilescu, Țapu, *Materialuri*, 181)

2.2.3. Tiparele de marcarea a intensității cu adverbele de cantitate *atât(a) / așa / cât* au fost atestate încă din primele texte românești. În textele dialectale și în textele populare analizate, se păstrează un grad ridicat de variație atât în ceea ce privește prezența prepoziției *de*, cât și în ceea ce privește topica unităților implicate. Astfel, adverbul *așa* apare fără prepoziție în exemplele (12a) și cu prepoziție în exemplul (12b). De asemenea, am înregistrat structurile *cătu-i de* (12c) sau *atât(a) (de)* (12d,e), urmate de adjective. Adverbele intensive atașate direct adjectivului cu care se combină au fost consemnate (Rosetti 1986: 524) ca o particularitate sintactică neromânească. Semnalăm contextul (12f) în care intensificatorul precedă numele (nu adjectivul la care se raportează), tipar neconservat în limba actuală standard:

- (12) a. o doniță-**așa mare** cum era odată doniți (TDM II, 78)
 b. el era **așa de tare**, că cinci oameni nu i-o putut strâmba un pkicior (Papahagi, *Maramureș*, 232)
 c. nu te uiți **cătu-i de mare** (Papahagi, *Maramureș*, 266)
 d. io dacă m-am văzut **atâta di negru** și slut (*Graiul I*, Putna, 300)
 e. tu ai mai rămas **atât di nică** (*Graiul I*, Putna, 290)
 f. Iel ce să facă de **atâta lene mare** ce ierea căzută pe trupu lui? (*Graiul I*, Romanați, 85)

De altfel, ca în orice tip de gramaticalizare, până la fixarea sintagmatică a structurii (sau chiar la fosilizarea ei, în cazul radical), realizată de obicei după un interval îndelungat, se constată o perioadă de coexistență a unor structuri similare întâlnite în contexte discursive variate.

2.2.4. Am inclus în cadrul structurilor cu intensificatori și construcțiile comparative cu rol de marcarea a intensității forte, construcții identificate încă din primele texte din secolul al XVI-lea. Mecanismul semantic presupune asocierea unui nume prototipic, un reper în stabilirea limitei superioare a intensității, introdus prin construcții cu *ca* sau *ca și* (mecanism productiv și în limba actuală). Aceste comparații *de similaritate* sunt îmbinări relativ fixate, intrate în mentalul colectiv, care nu presupun o gradare de tip cantitativ de-a lungul unei dimensiuni, ci asociază doi termeni de comparație pe baza unei relații de asemănare sau de analogie (raportarea la prototip). Structurile sunt foarte frecvente în textele populare sau în textele dialectale și sunt conservate în varianta standard a limbii actuale:

- (13) a. aj vrea să am o fetiță... **albă ca zăpada** și **roșie-n obraz**ⁱ **ca sângele** meu și părul să-i fie ... **negru ca abanosul** (TDM III, 219)
 b. fagu **gros ca ruata** (TDM III, 124)
 c. **Frumoasă** ieși crăiasă **ca ziua luminoasă** (TDM III, 219)
 d. **Mare-i ca casa**, / **Verde ca mătasa**, / **Amară ca siera**, / **Dulce ca mnierea?** (Papahagi, *Maramureș*, 223)
 e. trei steaguri de mătasă, / unu **roșu ca focu**, / unu **negru ca corbu**, / unu **alb ca omătu** (Papahagi, *Maramureș*, 110)
 f. laptele grosioru, / Bunișorul, / **gros ca aluatu**, / **Galbăn ca ceara** (Papahagi, *Maramureș*, 216)

2.2.5. Semnalăm și frecvența tiparului de intensitate cu adverbul *rău*, mai ales în textele muntenești (14a,b). Consemnat în analizele asupra textelor din secolul al XIX-lea (Mîrzea Vasile 2012) și păstrat ca atare în varianta standard a limbii actuale, acest tipar nu a fost înregistrat în textele vechi:

- (14) a. ăea era **pricopsâz rău** (TDM III, 153)
 b. ie iarna **grea rău** (TDM III, 205)

3. CONCLUZII

Permanenta diversificare a tiparelor, coexistența formelor cu utilizări și funcții paralele, (hiper)marcarea valorilor construiesc un tablou al gradării în limba română nonstandard, parțial identificat în limba veche și parțial conservat în versiunea actuală standard. Din descrierea realizată detașăm câteva concluzii:

a) Superlativul canonic gramaticalizat în limba standard (cu marca *foarte*) nu este generalizat în textele dialectale analizate, chiar lipsește semnificativ din unele texte (textele maramureșene). În plus, se înregistrează exemple cu *foarte* în contexte verbale.

b) Se constată încă fenomene de discontinuitate sintactică sau construcții cu topică variabilă, păstrate din limba veche, dar mult mai restrânse în limba actuală standard. Ținem seama și de faptul că unele dintre observații ar putea fi legate de

tipul de text în care apar (topica ar putea fi influențată de necesități prozodice, de exemplu, în textele în versuri).

c) Unii operatori de intensitate se abstractizează și intră în procese de reanaliză (*tare, prea, mult*). Potrivit principiului de specializare sau de selecție, unele forme sau valori supraviețuiesc timp de secole și devin bune candidate pentru gramaticalizări complete.

d) Apar structuri de intensificare noi, construcții lexicale, mai mult sau mai puțin fixate, absente în textele vechi (pe care le-am utilizat ca punct de plecare al cercetării de față), dar înregistrate în limba actuală standard (*rău*).

CORPUS

- AD.1722–5 = Antim Ivireanul, *Didahii*. Ed.: Antim Ivireanul, *Opere*, ed. G. Ștrempel, București, Minerva, 1972, 1–238.
- Graiul I* = *Graiul nostru. Texte din toate părțile locuite de români*, publicate de I. A. Candrea, Ov. Densușianu, Th. D. Speranția, [Vol.] I, București, Socec & Co, 1906.
- Papahagi, *Maramureș* = Tache Papahagi, *Graiul și folklorul Maramureșului*, București, Cultura Națională, 1925.
- PH.1500–10 = *Psaltirea Hurmuzaki*, ed. I. Gheție, M. Teodorescu, București, Editura Academiei Române, 2005.
- TDM II, III = *Texte dialectale. Muntenia*. II, publicate sub redacția lui B. Cazacu, de Paul Lăzărescu, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Magdalena Vulpe (Publicațiile Centrului de Cercetări Fonetice și Dialectale al Academiei Republicii Socialiste România), 1975; *Texte dialectale. Muntenia*. III, de Costin Bratu, Galina Ghiculete, Maria Marin, Bogdan Marinescu, Victorela Neagoe, Ruxandra Pană, Marilena Tiugan, Magdalena Vulpe (Consiliul Culturii și Educației Socialiste, Institutul de Cercetări Etnologice și Dialectologice, Sectorul de Dialectologie), 1987 [1976], București, Editura Academiei RSR.
- Tocilescu, Țapu, *Materialuri* = Grigore G. Tocilescu, Christea N. Țapu, *Materialuri folcloristice*, Ediție critică și studiu introductiv de Iordan Datcu, București, Editura Minerva, 1980.

BIBLIOGRAFIE

- Anscombe, Tamba 2013 = J.-C. Anscombe, I. Tamba, „Les exclamatives: intensification ou haut-degré?”, în *Langue française*, nr. 177, p. 23–36.
- Bolinger 1972 = D. Bolinger, *Degree Words*, The Hague, Mouton.
- Brăescu 2015a = R. Brăescu, „Diachronic remarks on Romanian superlative intensifiers. Foarte – a grammaticalized marker”, în G. Pană Dindelegan, R. Zafiu, A. Dragomirescu, I. Nicula, A. Nicolae, L. Esher (ed.), *Diachronic Variation in Romanian*, Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, p. 151–167.
- Brăescu 2015b = R. Brăescu, „Intensitate și comparație în limba română vechi”, în *Limba română*, LXIV, nr. 1, p. 111–120.
- Brăescu 2016 = R. Brăescu, „Adjectives and Adjectival Phrases”, în G. Pană Dindelegan (ed.), *The Syntax of Old Romanian*, Oxford, Oxford University Press.
- Frâncu 2009 = C. Frâncu, *Gramatica limbii române vechi (1521–1780)*, Iași, Casa Editorială Demiurg.
- Hopper, Traugott 2003 = P. J. Hopper, E. Traugott, *Grammaticalization*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Iordan, Robu 1978 = I. Iordan, V. Robu, *Limba română contemporană*, București, Editura Didactică și Pedagogică.

- Kleiber 2013 = G. Kleiber, „À la recherche de l'intensité”, *Langue française*, nr. 177, p. 63–76.
- Quirk *et al.* 1972 = R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik, *A Grammar of Contemporary English*, London, Longman.
- Ionescu Ruxăndoiu 1976 = L. Ionescu Ruxăndoiu, *Probleme de dialectologie română* (ed. a II-a), București, Tipografia Universității din București.
- Marchello-Nizia 2000 = C. Marchello-Nizia, „Les grammaticalisations ont-elles une cause? Le cas de beaucoup, moult et très en moyen français”, în *L'Information grammaticale*, nr. 87, p. 3–9.
- Marchello-Nizia 2006 = C. Marchello-Nizia, *Grammaticalisation et changement linguistique*, Bruxelles, Duculot.
- Marin, Mărgărit 2013 = M. Marin, I. Mărgărit, *Românii din Ungaria*, București, Editura Academiei Române.
- McMahon 1994 = A. McMahon, *Understanding Language Change*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Mîrzea Vasile 2012 = C. Mîrzea Vasile, „Adjectivul în secolul al XIX-lea”, în Gh. Chivu, G. Pană Dindelegan, I. Nedelcu, I. Nicula (ed.) *Studii de istorie a limbii române. Morfosintaxa limbii literare în secolele al XIX-lea și al XX-lea*, București, Editura Academiei Române, p. 63–110.
- Neagoe, Mărgărit 2006 = V. Neagoe, I. Mărgărit, *Grauri dacoromâne din nordul Bulgariei*, București, Editura Academiei Române.
- Nicula 2012 = I. Nicula, „Adjectivul în secolul al XX-lea”, în Gh. Chivu, G. Pană Dindelegan, I. Nedelcu, I. Nicula (ed.) *Studii de istorie a limbii române. Morfosintaxa limbii literare în secolele al XIX-lea și al XX-lea*, București, Editura Academiei Române, p. 449–468.
- Norde 2010 = M. Norde, „Degrammaticalization: three common controversies”, în K. Stathi, E. Gehweiler, E. König (eds.), *Grammaticalization. Current views and issues*, Amsterdam / Philadelphia, John Benjamins, p. 123–150.
- Rosetti 1986 = Al. Rosetti, ([1938] 1986), *Istoria limbii române de la origini până la începutul secolului al XVII-lea*, București, Editura Științifică și Enciclopedică.
- Stan 2013 = C. Stan, „Gradarea și comparația”, în *O sintaxă diacronică a limbii române vechi*, București, Editura Universității din București, p. 307–317.
- Stoica 2015 = G. Stoica, „The Adjectival Category of Intensity. From Latin to Proto-Romanian”, în G. Pană Dindelegan, R. Zafiu, A. Dragomirescu, I. Nicula, A. Nicolae, L. Esher (ed.) *Diachronic Variation in Romanian*, Newcastle upon Tyne, Cambridge Scholars Publishing, p. 123–150.

LES MODALITES D'EXPRESSION DE L'INTENSITE EN ROUMAIN NONSTANDARD

(Résumé)

Je présente une analyse des constructions qui expriment la catégorie de l'intensité en roumain non-standard. Il semble être assez difficile de circonscrire ce domaine de recherche en raison de l'hétérogénéité des phénomènes impliqués. Ayant comme point de départ les observations historiques, je m'arrête sur le fonctionnement des opérateurs intensifieurs. L'objectif principal de cet article sera de mettre en évidence la variation syntaxique des unités et les particularités des structures plus ou moins grammaticalisées pour la valeur d'intensité.

Cuvinte-cheie: operator de intensitate, gramaticalizare, reanaliză, ordinea cuvintelor.

Mots-clés: opérateur d'intensité, grammaticalisation, réanalyse, ordre des mots.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti”
al Academiei Române, București, Calea 13 Septembrie nr. 13*